

סיור בנושא התחדשות עירונית – לא מה שחשבתם! בעיר חיפה – 9.6.26
במסגרת מחזור ט' של קורס "העיר הישראלית 2030 – תכנון עירוני מחוץ לקופסה"

הסיור התקיים ביום ג', ה-9.6.26, במסגרת מחזור ט' של קורס "העיר הישראלית 2030 – תכנון עירוני מחוץ לקופסה" של פורום ה-15, בשיתוף עם "עמותת מרחב לעירוניות ועם המכון לחקר ערים ואזורים בטכניון, המיועד לעוסקים בתכנון עירוני בעירויות.

הסיור עסק באתגרים ובהזדמנויות שיש בהתחדשות עירונית רב-ממדית, בהנחיית מתכנת שרון בנד חברוני, יו"ר הוועד המנהל של עמותת מרחב, שמובילה את תהליך ההתחדשות ביחד עם עיריית חיפה וקהילת הדר. במהלך הסיור ביקרנו במוקדי עניין שונים בעיר התחתית ובשכונת "הדר הכרמל", אשר עוברים ומתעתדים לעבור תהליכי שינוי והתחדשות. בנוסף, התארחנו במבנה המרכזי של "קהילת הדר חיפה" – תאגיד עירוני המנהל רשת של מרכזים קהילתיים בשכונה ופועל מול האוכלוסיות והקהילות השונות בשכונה; ב"ווילאג" – הפועל בתמיכת קרן הדרים; וכן בעסק פרטי של יזמית מקומית בשוק תלפיות.

למדנו על מנועי התחדשות עירונית – עירוניים וקהילתיים, ודנו בדרכים לבניית שותפויות בין העירייה לבין היזמים המקומית. וראינו כיצד שדרוג המרחב הציבורי בשיח עם הקהילה ובהתייחס לצרכים המקומיים ובשיתוף עם הקהילות השונות שגרות במקום יכול לסייע בקידום תהליכים אלה.

התחלנו את הסיור בתחנת הרכבת 'חיפה מרכז השמונה' שנמצאת בעיר התחתית בחיפה ומשם הלכנו ברחובות העיר התחתית, עד לתחנת הכרמלית. שמענו על תהליך ההתחדשות ההדרגתי שעבר אזור זה, לטובת יצירת מרחבים ציבוריים וכניסת עסקים, תיירות ומגורים למרחב. עצרנו בכיכר פריז וערכנו היכרות עם הכרמלית – פוניקולור תת קרקעי שעובר בתוך ההר ומחבר בין העיר התחתית למרכז הכרמל. מדובר בתשתית תחבורה ציבורית בת 70 שנה שתרמה תרומה משמעותית לקידום בחיפה.

נסענו בכרמלית עד לתחנת מסדה בשכונת הדר הכרמל, והלכנו לאורך רחוב מסדה, שם התרשמנו מחתך הרחוב וטיפולוגיית הבנייה בקנה מידה "אנושי" ומאמצעים לגישור על אתגרי הטופוגרפיה באמצעות רשת ההליכה ואמצעי תחבורה מותאמים המשתלבים במרקם העירוני.

ירדנו לאורך רחוב בלפור, שם ראינו כיצד מרחב הטכניון הישן, שהיה בעבר המרכז של השכונה, הפך להיות מסה בנויה אינטנסיבית ומוקפת גדרות המקשה על המעבר הרגלי בין שני חלקיה. עצרנו בגן הטכניון הישן בצל העצים, ושמענו על ההיסטוריה של השכונה, ועל התהליכים שהיא עוברת בשנים האחרונות. המשכנו לאורך רחוב ירושלים, תוך התייחסות לנושא השימור של מבנים ישנים והדרך לשמר ולהשמיש אותם לאורך השנים לאור הצרכים המשתנים בשכונה, ועמדנו על חשיבות השמירה על העצים הבוגרים ברחוב, בדגש על חזיתות החצרות הפרטיות.

בסוף הרחוב נכנסנו למבנה המרכזי של "קהילת הדר", תאגיד עירוני המעודד ומבצע פעילות קהילתית, חינוכית, חברתית ותרבותית בקרב האוכלוסייה בשכונת הדר בשיתוף התושבים. התאגיד פועל בתחומים כגון בטחון אישי של התושבים, בריאות הציבור, שיפור פני השכונה ועוד. שוחחנו עם מנכ"לית קהילת הדר, מירב סלע, סגניתה לריסה הוכברג, ומנהלת תחום בניין קהילה, נועה עובדיה, על התהליכים שהשכונה עוברת, האתגרים הייחודיים שלה והכלים בהם פועל הארגון כדי להתמודד עמם ולתת מענה לצרכים של הקהילות השונות בשכונה. כמו כן, שוחחנו את אטילה עאבדי, פעיל חברתי בשכונה, ששיתף אותנו באתגרים עמם מתמודדות קהילות שונות בעיר ועם הדרכים שהוא מציע כדי לסייע להן, בגישה שיתופית. לבסוף, סיירנו בחלקי השונים של המבנה, וראינו כיצד הצליחו לשלב בו מגוון רחב של חללים ושימושים, במבנה בקנה מידה אנושי, בטופוגרפיה מאתגרת, המשתלב בתוך דפוס הבינוי של הרחוב והשכונה.

המשכנו לגן בנימין, הגן הציבורי הראשון בישראל. עמדנו על ההבדלים בפונקציונליות של גן זה לעומת גן הטכניון הישן ושמענו על תהליכי ההתחדשות שעובר הגן – התחדשות תפקודית המתבטאת ביתר שאת בפתיחתו של דוכן קפה פעיל בתוך הגן, והתחדשות פיסית, שמתוכננת בתקופה הקרובה. דנו בתרומה של התחדשות השצ"פ לתהליכי ההתחדשות של השכונה, ושוחחנו על האופן בו כלים תכנוניים וניהוליים, לרבות שיתוף ציבור, ובשיתוף פעולה בין גורמים עירוניים ויוזמות מהשטח כדי לגשר על מתחים בין אוכלוסיות שונות ולהחיות את המרחב הציבורי.

המשכנו בהליכה במורד ההר לכיוון מזרח, ובדרך ראינו כיצד הגן מתממשק עם הרחובות לידו ושמענו על השינויים הנוספים המתוכננים במרחב. הלכנו ברחוב נורדאו, שהיה בעבר מדרחוב שוקק עם מיטב בתי

העסק בארץ, ושמענו על ההזדמנויות והאתגרים שמציג רחוב זה, בדגש על ההתנגשות בין משתמשי הדרך, ודנו בסוגיות שבהתחדשות והחייאה של רחובות מסחריים.

המשכנו בצעידה ברחובות הרצל והחלוץ, צירים מסחריים משמעותיים בשכונה, בהם ראינו אמצעים לחיבור וגישור בין מפלסים שונים ואת דרכי ההתמודדות של העירייה עם מבנים נטושים והשמשותם באמצעים שונים לטובת החייאת המרחב העירוני.

המשכנו בהליכה לרחוב השומר, שם ביקרנו במתחם ה"וילאג'". הוילאג' הוא בית לקהילות וארגוני מגזר שלישי בחלקה התחתון של הדר. שוחחנו עם מור דר, מנהלת תוכניות בקרן גנדיר – קרן אימפקט המשקיעה בשכונה, ענבל שלוסברג סלע, סמנכ"לית בארגון "ארץעיר", אורן בן שלמה, מנהל תכנית 'ארטביי' בארגון ארץעיר. ארגון ארץעיר הוקם במטרה לקדם קהילתיות עירונית ויזמות חברתית בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית של מדינת ישראל. בשיחה עמם הם שיתפו אותנו בתהליכי ההתחדשות העירונית המתחוללים בשכונת הדר וכיצד הארגונים שהם מייצגים השתלבו באופן פעיל בתהליכים אלה, בדגש על היבטים חברתיים ועסקיים.

המשכנו בהליכה לתוך שוק תלפיות. ביקרנו בבניין ההיסטורי של שוק תלפיות - מבנה ציבורי היסטורי המיועד לשימור ודנו באתגרים שבפרויקט השימור שלו, לרבות הימנעות מפגיעה בפעילות המתקיימת בו, על האיזון הנדרש בין התערבות עירונית פיזית לבין הפעילות העסקית האורגנית.

התקדמנו בהליכה לאורך רחוב סירקין, בחלקים הפתוחים של השוק, והתרשמנו מהיקף העסקים הקטנים בתחום ההסעדה שנפתחו בו בשנים האחרונות. ביקרנו בסירקין 21, בניין הממחיש את התהליכים שעברה השכונה - דרך הנטישה של העסקים והתושבים ועד להחייאה מחדש של המרחב באמצעות שיקום מבנים נטושים. הבניין מהווה דוגמה לשיתוף פעולה בין העירייה לבין יזמות מקומית, לשימוש קהילתי ולמתח בין ישן לחדש. הוא מכיל מגוון שימושים, הפעילים לאורך שעות היממה – משרדים, חנויות קטנות, מסעדות, בתי קפה, ברים ועוד. הבניין משלב תעסוקה, פנאי ותרבות בקנה מידה שכונתי. פגשנו את האדריכל רם אייזנברג, הבעלים של חברת "REED עיצוב סביבה", אשר בחר למקם את משרד החברה בבניין זה.

בסיום הסיור ביקרנו בסטודיו הקולינרי של היזמית ורד פרן, בו היא מעבירה סדנאות בישול. הסטודיו ממוקם במורד השוק, ברחוב יחיאל, בבניין אבן עתיק ומיוחד. ורד שיתפה אותנו באתגרים של יזמות קטנה בשוק גדול הממוקם במרקם ותיק, ועל הדרך שהיא עברה במטרה לייצר שיתופי פעולה ולמצוא את מקומה במרחב, לצד הסוחרים הוותיקים.

בדרך חזרה לתחנת הרכבת, לאורך רחוב סירקין, הצצנו אל המתחם שעובר שיקום בימים אלה וכולל גינה קהילתית ועגלת אוכל, שנפתחה לראשונה ימים ספורים לפני ביקורנו.
